

– використання автоматизованих інформаційних систем для планування та контролю бюджетних видатків.

Досвід країн Європейського Союзу демонструє, що широке використання програмно-цільового методу сприяє підвищенню прозорості бюджетного процесу та довіри громадськості до органів влади [2]. В Україні процес запровадження ПЦМ триває з початку 2000-х рр., однак його ефективність обмежується проблемами практичного застосування – формалізмом під час складання паспортів, недостатнім використанням результативних показників та обмеженими можливостями моніторингу [4, с. 37].

Водночас стратегічне планування та ПЦМ відкривають значні можливості для підвищення ефективності управління фінансами за умови належного методичного супроводу, залучення цифрових технологій та вдосконалення підходів до оцінювання бюджетних програм.

Висновки. Інтеграція стратегічного планування та програмно-цільового методу є запорукою формування сучасної моделі державних фінансів, орієнтованої на результат. Подальший розвиток цих інструментів має ґрунтуватися на вдосконаленні методик планування, широкому впровадженні цифрових технологій, а також на активній участі громадськості в оцінюванні ефективності використання бюджетних коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методичні рекомендації щодо застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі. *Міністерство фінансів України*. 2025. URL: <https://mof.gov.ua>
2. OECD. Public Governance Review: Ukraine. Paris, 2018. URL: <https://www.oecd.org/gov/publicationsdocuments/reports/>
3. Луніна І. О. Бюджетна політика в умовах трансформації фінансових відносин: монографія. Київ: НІСД, 2021. 312 с.
4. Сунцова О. О. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі України: проблеми та перспективи. *Економіка і держава*. 2022. № 6. С. 35–40.

Лобачева І. Ф.

канд. пед. наук, доцент кафедри фінансів
Вінницького фінансово-економічного університету

ПОДАТКОВІ СИСТЕМИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ТА УКРАЇНИ

Вступ. Податкова система є одним із ключових елементів регулювання економічних і соціальних процесів у країні. Вивчення податкових систем інших держав стає особливо актуальним через глобальну тенденцію податкової конкуренції між країнами, що є однією з сучасних міжнародних проблем.

Над питаннями податкових систем працювали вчені Л. Лисак, О. Лютий, Т. Волинець, Ю. Козак, В. Козаченко, Л. Біла, А. Гречко та інші. Однак, незважаючи на значний досвід досліджень, залишаються невирішеними питання щодо забезпечення соціальної спрямованості оподаткування, удосконалення механізмів адміністрування податків і підвищення податкової культури серед населення.

Ефективна податкова система гарантує стабільність економічного розвитку держави, оскільки саме вона забезпечує стабільні надходження до бюджету і сприяє розвитку підприємницької діяльності як юридичних, так і приватних осіб, задовольняючи потреби держави. Одним із напрямів її вдосконалення є порівняльний аналіз із податковими системами розвинених країн.

Мета роботи полягає у порівнянні податкових систем України та зарубіжних держав, виявленні їх особливостей, переваг і недоліків, а також у формуванні принципів побудови оптимальної податкової системи.

Основна частина. В умовах розвинених ринкових відносин податкова система є важливим інструментом регулювання економіки та соціальної сфери країни. Головним завданням формування податкової системи є баланс між потребою у доходах і можливістю їх отримання. В Україні питома вага податкових надходжень у структурі ВВП є нижчою, ніж у Японії або країнах Європейського Союзу, але вищою, ніж у США. Згідно з даними, питома вага податків у ВВП становить 27,3 %, з яких США – 26,9 %, а країни ЄС – у середньому 39,3 %. Це свідчить про менший податковий тиск в Україні [1] (рис. 1).

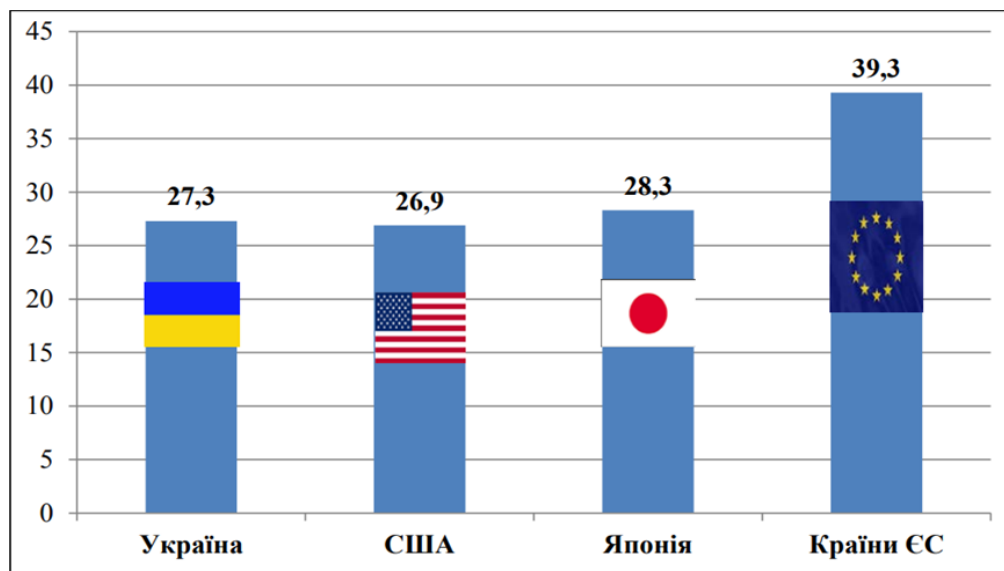

Рисунок 1 – Частка податків у структурі ВВП, %

Існує два основні підходи до оподаткування доходів: перший – пряма шкала, коли ставка податку одна для всіх рівнів доходу, що не враховує принцип соціальної рівності (приклади – Україна, Росія, Грузія, Болгарія); другий – прогресивна шкала, коли ставки зростають зі збільшенням доходу (країни – Франція, США, Німеччина, Велика Британія, Нідерланди).

Розглядаючи принципи оптимальної податкової політики, можна виділити: – простоту (мінімізація витрат і зручність адміністрування); – соціальну справедливість (сприяння вирішенню соціальних проблем); – економічну ефективність (відповідність ставок податків рівню економічного розвитку).

За кількістю податків в Україні законодавство передбачає 11 видів (7 державних і 4 місцеві), тоді як в інших країнах: Японія – 55, Велика Британія – 8, Італія – 15, Німеччина – 16, Франція – 7, Нідерланди – 9, Португалія – 8, Іспа-

нія – 8 [2; 3]. Це дає змогу зробити висновок, що в Україні кількість податків є порівняно оптимальною.

За структурою податкових надходжень в Україні переважають непрямі податки: у 2023 р. ПДВ становив 50,69 %, акцизний податок – 15,64 %, ПДФО – 21,33 %, податок на прибуток – 9,25 %. У країнах ЄС і США більша частка доходів формуються за рахунок прямих податків [4].

Ставки основних податків в Україні є нижчими за рівень у більшості інших країн. За цим показником ми посідаємо найнижчу позицію серед досліджуваних європейських країн: Польща – вище, Німеччина – ще вище, Іспанія – ще вище, а Нідерланди – найвище [5] (табл. 1). Це свідчить про низький рівень податкового навантаження в Україні.

Таблиця 1 – Ставки основних податків

Країна	Ставка ПДВ		Ставка ПДФО		Ставка податку на прибуток		Загальний рейтинг країни, місце
	%	місце	%	місце	%	місце	
Україна	20	2	18	1	18	1	1
Німеччина	19	1	47,5	6	29,8	4	3
Іспанія	21	3	45	4	30	5	4
Італія	22	4	45,6	5	31,4	6	7
Франція	20	2	45	4	34,4	8	6
Нідерланди	21	3	52	7	25,5	3	5
Португалія	23	5	42	3	36	9	8
Бельгія	21	3	53,7	8	34	7	9
Польща	23	5	32	2	19	2	2

Висновки. Порівнюючи українську податкову систему із системами розвинених країн, можна зазначити, що ідеальної системи не існує. Однак у країнах, як-от Німеччина, США й Італія, сформувалися доволі ефективні та збалансовані моделі. З позитивних аспектів української системи варто зазначити відносно низький рівень податкового тиску і мінімальну кількість податків.

На жаль, переважають негативні характеристики: велика частка непрямих податків, пряма система оподаткування, значні розбіжності у бухгалтерському й податковому обліку, слабка адмініструвальна структура. Щоб підвищити ефективність оподаткування, необхідно досягти балансу між забезпеченням доходів бюджету і дотриманням принципів соціальної справедливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соколова І. М. Податкова система держави: теорія та практика становлення: автореф. дис. д-ра екон. наук. 2022. 432 с.
2. Карлін М. І. Фінанси країн Європейського Союзу. Київ: Знання, 2023. 554 с.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *База даних інформаційно-правової системи «ЛІГА»*. URL: <http://www.liga.net>
4. Гречко І. Ф. Перспективи реформування податкової системи України в умовах євроінтеграції. *Економіка та управління національним господарством*. 2023. № 3. С. 60–70.

5. Презентація результатів дослідження на тему: «Сприйняття українцями ситуації в сфері оподаткування України» / Український офіс міжнародного дослідницького агентства IFAK Institut. Червень, 2016 р. URL: <http://www.ueff.org/#!/Податкова-панщина-лише-20-українців-вважають-існуючі-податкисправедливими/cjds/575e8e470cf2d021c3fb4c96>

6. Гусейніков Ю. Досвід країн Євросоюзу в боротьбі з податковими злочинами. *Україна-НАТО*. Київ. 2022. № 5. С. 44.

Мірошніченко М. І.

аспірант ОНП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Одеського національного економічного університету

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Вступ. Фіскальне регулювання зовнішньоекономічної діяльності виступає важливим елементом державної економічної політики, спрямованої на забезпечення стабільності національної економіки та її інтеграцію у світову господарську систему. За допомогою податкових і митних інструментів держава впливає на обсяги експорту й імпорту, стимулює розвиток національного виробництва, захищає внутрішній ринок від недобросовісної конкуренції та забезпечує надходження до бюджету. В умовах викликів повномасштабного вторгнення ефективність фіскального регулювання набуває особливої ваги, оскільки воно не лише сприяє підтримці фінансової стабільності, а й забезпечує відповідність діяльності суб'єктів господарювання стратегічним інтересам держави. Дослідження механізмів та інструментів фіскального впливу на зовнішньоекономічні процеси дає змогу визначити напрями вдосконалення державної політики у цій сфері, які допоможуть досягти балансу між приватними інтересами суб'єктів господарювання, бізнесу та стратегічними завданнями державної економічної політики, підтримуючи розвиток національної економіки й забезпечуючи її інтеграцію у світову систему господарювання.

Мета роботи – проаналізувати тенденції надходження митних платежів та виявити проблемні аспекти фіскального регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Основна частина. Фіскальне регулювання зовнішньоекономічної діяльності належить до непрямих методів державного впливу на економіку. Його особливість полягає в тому, що держава не застосовує прямого адміністративного примусу до суб'єктів господарювання, а впливає на їх поведінку через економічні стимули та обмеження. Застосовуючи інструменти фіскальної політики, як-от податки, мита, акцизи, пільги держава формує умови, за яких економічно вигідною стає поведінка, що відповідає державним інтересам. Водночас дії, що суперечать цим інтересам (наприклад, ухилення від податків, недобросовісна конкуренція), стають для суб'єктів економічно не вигідними.

Довоєнний та воєнний періоди стали надзвичайно складними для здійснення ефективного фіскального регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.